

Никола Родић

О НЕКОЛИКИМ РАЗЛИКАМА У ВУКОВОМ ПРЕВОДУ *НОВОГ ЗАВЈЕТА*
И САВРЕМЕНИМ СРПСКИМ ПРЕВОДИМА
(Поводом 150. годишњице Вуковог превода)

Започевши превод Новог завјета на српски језик, Вук засигурно није ни био свестан на које ће све проблеме наилазити у изражајним средствима тако комплексне материје какво је Свето писмо, односно Јеванђеље, Апостол (Дјела апостолска и Посланице) и Откривење Јованово. Свестан је био, свакако, да то по сваку цену уради и тако докаже да се и простонародним језиком могу изрећи комплексни садржаји. У томе је својом упорношћу и својим стваралачким генијем и успео. Налазио је и изналазио у превођењу Новог завјета изванредна преводачка и стваралачка решења, мада има и многих мањкавости и пропуста. Тога је и сам био свестан и у Предговору је у неколико тачака то и образложио. „Ја сам се трудио”, каже Вук, „да овај пријевод буде вјеран, каоно ти свето писмо, али што је могуће више да буде и нашијем чистијем народнијем језиком. Код гдјекојијех стихова, кашто и око једне ријечи, и преводећи и штампајући, тражио сам помоћи у десет пријевода, пак сам најпослије питао, прије покојнога Копитара а сад Ф. Миклошића, како је у оригиналу. Тако ја сам се трудио што сам више могао и око језика; али поред свега тога труда не могу рећи да се не ће наћи погрјешака и у једноме и у другоме”.¹ Вук је био свестан недостатака у преводу „јер људски посао никакав не може бити без и каке погрјешке”.² О Вуковом преводу Новог завјета писало се много у ових сто педесет година.³

Ја у овом свом кратком прилогу желим да говорим о неким лексемама чији превод није споран и упоредићу их са преводачким решењима

---

¹ *Сабрана дела* Вука Караџића, књ. X, *Нови завјет господа нашега Исуса Христа*, приредила В. Мошин и Д. Богдановић, Просвета, Београд, 1974, стр. 13–14.

² *Исто*, стр. 14.

³ В. расправу В. Мошина у горе поменутом издању *Вуков Нови завјет*, стр. 489–710 и литературу тамо наведену.

мада постоје бројне расправе о томе, а о самом Оченашу и посебне књиге.⁶ Проблем превођења овог епитета и схватања његовог правог значења постоји још од раног хришћанства, зато имамо и у латинском преводу два различита преводилачка решења. Двојност уноси и сам грчки облик. Он се може интерпретирати на два начина: основни облик из којег је епитет изведен може бити двојак. Полазно исходиште његово може бити и $\epsilon\lambda\iota + \epsilon\iota\mu\acute{\iota}$ = бити, јесам и $\epsilon\lambda\iota + \epsilon\iota\mu\acute{\iota}$ = ићи, наступати (кретање напред). Партицип презента у оба случаја је исти $\epsilon\lambda\iota\acute{\omega}\nu, \epsilon\lambda\iota\omicron\upsilon\sigma\sigma\alpha, \epsilon\lambda\iota\acute{\omega}\nu$. Од облика ж.р. партиципа презента и потиче придев $\epsilon\lambda\iota\omicron\upsilon\sigma\tau\omicron\varsigma$.⁷ Вук је, свакако гледајући у многе преводе, изабрао, вероватно по смислу, израз *хлеб наш потребни*, тако на оба места. У немачком је *tägliches* = дневни. Израз, односно епитет за хлеб, који је био у употреби у српској цркви, црквенословенски насцњњин био му је свакако стран, неразумљив народу, те је одступио и од црквенословенског и од немачког облика и увео нов, који у довољној мери исказује смисао. Оба савремена српска превода нису дирала у традицију и превела су то место са *насушни*, тј. србизирали су црквенословенску реч. Једино је Димитрије Стефановић у свом преводу на оба места дао Вуков облик *потребни*.⁸ Сматрам да је израз *насушни* на неки начин освештен дуготрајном употребом, као што је *свагдањи* у католичкој јужнословенској традицији. Да се појавом Вуковог превода увео израз *потребни*, не би нам данас ни он био стран. Покушаја има да се то уради и у Православној Цркви; тако у календарима се већ налази *Хлеб наш потребни* и чује у молитви свештеника и верника. На крају ће ово Вуково решење превладати.

Као другу разлику узео сам групу лексема од два различита корена у грчком, али чија су значења у преводу, и старословенском и српскословенском, била изукрштана. Ради се о лексемама које у свом корену имају

⁶ Нпр. J. Carmignae, *Recherches sur le „Notre Père“*, Paris 1969; M.-B. von Stritzky, *Studien zur Überlieferung und Interpretation des Vaterunsers in der frühchristlichen Literatur*, Achendorff Münster 1989.

⁷ О овом проблему в. посебно следеће радове: J. Vajs, *Byzantske recense a evangelijni kodexa staroslovénské*. *Bizantinoslavica* 1, Praha, 1929, стр. 5 (уп. критику В. Розова, *Slavia* IX/3, Praha, 1930, стр. 620–621); М. Будимир, „*Насушни хлеб*“ и „*свагдањи крух*“, *Наш језик* II/1, Београд, 1934, стр. 6–9; П. Ђорђић, „*Око израза насушни*“, *Наш језик* II/2, Београд, 1934, стр. 50–53; К. Horálek, *Evangeliaře a četveroevangelia*, Praha, 1954, стр. 53, 83; J. Cibulka, „*Ἐπιούσιος – насцњњин – quotidianus – vazdejši*“, *Slavia* XXV/3, Прага, 1956, стр. 406–415; Н. Wissemann, *Die altkirchenslavischen Versionen der vierten Bitte des Vaterunsers*, *Die Welt der slaven* XV/4, Wiesbaden, 1969, стр. 393–404.

⁸ *Свето писмо Новог завета*, превео с грчког др Дим. Стефановић, изд. Британског и иностраног Библијског друштва, Београд, 1934.

μοιχ- и порv-. Изведенице од ових корена налазе се на више места и у јеванђељском и у апостолском тексту. За групу речи са кореном μοιχ- у старословенском преводу јеванђеља имамо најчешће ове изразе: прѣлюводѣн, прѣлюводниць, прѣлюбы (съ)творити/дѣяти и сл. Слично имамо и у старим српским јеванђељским текстовима, с тим што преовлађују сложене форме са прѣлюб-, али се јављају и са люб-. Уместо прѣлюбы (съ)творити, прѣлюбы дѣяти, прѣлюбьвь творити и сл. имамо и нову глаголску сложеницу прѣлюводѣнствовати. Вук у преводима ових речи свакако је био у дилеми како их превести. Није био доследан у томе, што ћу показати на неколико примера. Тако у Мт XII.39, где грчки део текста гласи: Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλῖς Вук преводи *род зли и прељуботворни* (лат. *generatio mala et adultera*, нем. *ein böses und abtrünniges Geschlecht* цсл. *родѣ лъкавъ н прелюводѣн*), у Мк VIII.38 грчко ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι преводи у *роду овоме прељуботворноме* (лат. *generatione ista adultera*, нем. *diesem abtrünnigen und sündlichen Geschlecht*, цсл. *въ родѣ семѣ прелюводѣннѣдѣлѣ, док* у Мт XVI.4 грчко γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλῖς (текст идентичан у стиху Мт XII.39) преводи *род зли и курварски*. Из овога се види да је Вук недоследан у преводу истог грчког, латинског, немачког и црквенословенског придева те га два пута преводи неологизмом *прељуботворни* а једанпут народним изразом *курварски*. Савремени српски преводи на сва три места имају Вуков превод, тј. *прељуботворни*. У Лк XVIII.11 грчки ном. мн. μοιχοί Вук је такође превео неологизмом *прељубочинци* (лат. *adulteri*, нем. *Ehebrecher*, цсл. *прелюводѣнѣ*). Вука следе и савремени српски преводи, те је и код њих *прељубочинци*. Исти случај имамо и у Првој посланици Коринћанима глава VI стих 9: *прељубочинци*, док се у неким старосрпским апостолима, поред већ познатих лексема у јеванђељима (прѣлюводѣн, прѣлюводѣнць), јавља на овом месту и иновација *блудьннкѣ*. У II издању Синаодални превод замењује *прељубочинци* речју *прељубници*. Иначе за грчки глагол μοιχάομαι, μοιχεύω, нпр. у Мт V.32, XIX.9, Мк X.11.12; Мт V.27.28, XIX.18 и сл. (лат. *adultero, moechor, adulterium comunito*, нем. *Ehe brehen*, цсл. *творитъ ю прелюводѣнствовати, прелюбы творитъ... прелюбы дѣетъ, прелюбы сотвориши, люבודѣнствова и сл.*) Вук има свуда *чинити прељубу*, а исто тако и савремени српски преводи. Као што видимо, Вук је код ове групе лексема посегнуо за старим језичким стањем и направио неологизме, осим у једном случају, употребивши народни израз.

Група лексема са грчким кореном порv- фреквентнија је од оне са кореном μοιχ-. Налазимо је у јеванђељском тексту, али чешће у Делима апостолским и у неким посланицама. У старим српским текстовима имамо лексеме, као и код претходне групе са кореном μοιχ- у грчком, изведене од корена прѣлюб- и люб-, али исто тако и увођење нове лексеме

са кореном блѡд-. Тако налазимо у старим српским јеванђељима блѡдѣ, блѡдѣнь, блѡдѣнница, блѡдѣство, а у апостолима и блѡдѣнникъ, блѡдѡдѣн, блѡдѣ денник. Вук и овде није у преводу доследан. Тако део стиха из Мт V.32, који у грчком гласи *παρεκτός λόγου πορνείας*, преводи *осим за прељубу* (лат. *excepta fornicationis causa*, нем. *es sei denn wegen Ehebruchs*, цсл. развѣт словесе ѡбѡдѣннаго), док сличан израз у Мт XIX.9 *ὃ ἐπὶ πορνεία* (у критичком апарату и варијанта *παρεκτός λόγου πορνείας*) Вук преводи изразом *осим за курварство*. Тако у Мт XV.19, Мк VII.21, Јо VIII.41; ДА XV.20,29, XXI.25; Рим 1.29; I Кор V.1, VII.2, итд. На овим местима савремени српски преводи имају свуда лексему *блуд*. У лат. је свуда *fornicatio*, у нем. *Ehebruch, Unzucht*, цсл. ѡбѡдѣанїе, бладѣ, бладженїе, бладѡдѣанїе). У причи о блудном сину, Лк XV.30, грчко *πόρνη*, тј. *μετὰ πορνῶν* Вук преводи с *курвама*, док савремени српски преводи имају са *блудницама*. У старим српским јеванђељима имамо сѣ ѡбѡдѣнцаин, односно сѣ блѡдѣнницаин. У лат. је *cum meretricibus*, у нем. *mit Huren*, а у цсл. сѣ ѡбѡдѣнцаин. Исто тако грчко *πόρνη* преводи речју *курва* у I Кор VI.16, Јев XI.31 (*Ρααβ курва*) и сл. У старим српским апостолима на тим местима имамо *бладѣ блѡдница, блѡдница* (лат. *meretrix*, нем. *Hure*, цсл. *бладѣ блѡдница*). Исто тако грчко *πόρνος* Вук преводи речју *курвар*, док савремени српски преводи речју *блудник*. Иначе ова се реч налази само у Посланицама (I Кор V.9.10,11, VI.9 и сл.) и на једном месту у Откривењу Јовановом (XXI.8). У старим српским апостолима налазимо лексеме ѡбѡдѣнцѣ, ѡбѡдѣн, блѡдѣнникъ (лат. *fornicator, fornicarius*, нем. *Unzüchtigen*, цсл. бладѣнникъ, бладѣ твѡращѣ). У I Кор VI.18 у грчком тексту је глагол *πορνεύω*, односно синтагма *ὁ δὲ πορνεύων*, што је Вук превео *а који се курва*. Два последња српска превода се разликују у преводу овога места. Тако Чарнић има *а блудник*, док Синодални превод има глагол *блудничити: а који блудничѣ*. Стари српски апостоли имају неколико варијанти твѡрен: блѡдѣ, ѡбѡдѣаннїе, ѡбѡдѣнство и сл. (лат. *fornico*, нем. *Hurerei treiben*, цсл. бладѣн).

За употребу ових народних израза Вуку се веома замерало. В. Лазић у Подунавци бр. 3 за 1848. годину између осталог каже да такве речи повређују „невиност уха и срдца, и по томе воле рећи у Євангелију блудница, него курва”.⁹ Од ових и сличних напада Ђ. Даничић је са великим жаром бранио Вука. За реч „курва” је наводио доказе да истоветни еквиваленти ни у грчком ни у латинском ни у немачком нису нимало лепши и пристојнији и кад у тим језицима нису повређивали „невиност уха и

⁹ Цит. према: *Ситнији списи Ђ. Даничића, I, Критика, полемика и историја књижевности*, СКА, Посебна издања, књ. LIV, Философски и филолошки списи, књ. 14, Сремски Карловци, 1925, стр. 75.

срдца... за што да се бојимо ми ове своје ријечи”. Даничић даље каже да је Вук бирао речи „као голуб што пшеницу бира” и да је у народу лепшу нашао, он би је узео. Реч „блудница” у народу није нашао и народ је „не говори”, каже Даничић.¹⁰ Сматрам да су Вук, и поготово Даничић, морали знати и за реч *блуд*, *блудник*, *блудница* и сл. изведенице из старијег периода српскословенског језика. А. Даничић је, да би оправдао Вука, у свом преводу Старог завјета употребио ове народне изразе, нпр. Прва књига Мојсијева 38.15: *А Јуда кад је виђе, помисли да је курва, јер бјеше покрила лице*. Или у 2 Цар 9.22: *Какав мир, док је толикога курвања Језавеље матере твоје?* и сл. Вук, а и Даничић, могли су одустати од употребе народних изрза и употребити *блуд*, *блудник*, *блудница*, *блудничење*, *блудничити*, које по својој фонетско-морфолошкој структури не показују припадност црквеном лексичком фонду и увести их у Свето писмо. Народу ове речи нису нимало могле бити стране. У цркви св. Николе (Никољцу) крај Бијелога Поља на једној композицији грешника имамо исписано и *блудник* и *блудница*.

Трећа лексема о којој ће овде бити речи је грчка сложеница ἀλεκτοροφωνία, лат. *gulli cantus*. У старословенском језику ова грчка сложеница је калкирана и сачувана је у две варијанте у јеванђељском тексту. Јавља се само код једног јеванђелисте: Мк XIII.35. У Маријинском јеванђељу имамо *ко҃отоглашеннѣ*, а у Зографским и Остормировом *коу҃роглашеннѣ*. У старим српским јеванђељима налазимо неколико варијанти. У најстаријем српском апракосу Мир је синтагма *оу кюры глашениѣ*, док у Рх, Вукановом, Црколезу бр. 1 и Мокропољском *въ коу҃роглашеннѣ*, док у млађим, Милутиновом, Савином и Григоријевом, имамо нову варијанту *въ вѣтлоглашеннѣ*, односно *въ пѣтѣльвъзглашеннѣ* у Јакова Серског и Куманичком. Гиљфердинг 1 има синтагму *коу҃ры поу҃це*. Вук је нашао изванредно решење из народног говора и руралног живота и то место, односно ту именичку сложеницу превео изразом *у пијетле*. Тако тај стих у Вука гласи: *Стражите, дакле, јер не знате кад ће доћи господар од куће, или у вече или у поноћ или у пијетле или у јутро*. Д. Стефановић у свом преводу уместо адвербијалног изрза има читаву реченицу *или кад петли поју*, слично и Е. Чарнић *или кад петлови певају*. Синодални превод има, као и Вук, народни израз *у пијетле*, те се може рећи да су преузели Вуково решење да означе ово доба ноћи. Међутим, у II издању ову су синтагму заменили другом *у пој пијетлова*. У немачком преводу је *Hahnenschrei*, у цсл. је *пѣтлоглашеннѣ*.

Последња реч из Новог завета о којој ће овде бити речи је грчко ἀκρίς, -ίδος. Ова се лексема у Новом завету налази на четири места, на

¹⁰ Исто, стр. 87–88.

два места у јеванђељском тексту, и то у Мт III.4 и Мк I.6, те на два места у Јовановој Апокалипси или Откривењу IX.3,7. У старословенским јеванђељима у Мт III.4 имамо двојство, адаптирану грчку реч и превод словенски. Тако имамо у Асеманијевом јеванђељу *ѣдъ же єго вѣ акрѣди н ѣдѣ дивни*, док у Савиној књизи је *прѣзн*. Маријинско јеванђеље нема тај део, али његов допуњујући део у Јагићевом издању узет из Дечанског (XIII в.) има *прѣзн*. Зографско исто тако нема ово место. У Мк I.6 имамо *ѣдъ акрѣди н ѣдѣ дивни* у Маријинском. Зографском и Асеманијевом, док у Савиној књизи је као и у Мт III.4 *прѣзн*. Исто двојство показују и стара српска јеванђеља, у којима се на оба места мешају и *акрѣди* и *проуѣзн*, одн. *проуѣты* (Мир има само *акрѣдѣ*). Једино јеванђеље из старијег периода које од овога одступа на једном месту је четворојеванђеље Хиландар 13 (патријарха Саве), из средине XIV века, у којему у Мт III.4 стоји *сѣдъ же єго вѣше краєве дрѣвесемѣ н ѣдѣ дивни*, док у Мк I.6 имамо *проуѣты*. У црквенословенском тексту у Мт III.4 је *прѣзиѣ*, а у Мк I.6 *акрѣды*. Вук је грчку реч *ἀκρίς*, *-ίδος* превео онако како ју је требало и превести, те у њега имамо *а храна његова бијаше скакавици и мед дивљи*. У нем. је *Heuschrecke*, лат. *locusta*, фр. *sotterelle*, итд. свуда у значењу *скакавац*. Како је у два последња српска превода? Емилијан Чарнић у свом преводу има на свим местима *скакавици*, док Синодални превод I издања у јеванђељском тексту има *акриде*, док у II *биље*, а у Откривењу Јовановом у оба издања *скакавици*.

Вуково преводачко решење наишло је одмах након појаве Новог завјета на оштру критичку примедбу. Наиме, у „Подунавци” бр. 49 за 1847. годину критичар који је уместо потписа испод текста ставио знак два крста (++), а као осврт на позитивну рецензију објављену у руском часопису „Сѣверна Пчела” 243, одговорио да Вуков превод није онакав каквим га је приказао, јер не познаје српски језик, те да Вуков језик није ни говорни ни писмени језик Срба. Међутим, критичар се посебно осврнуо на превод грчке речи *ἀκρίς*, тј. што је Вук ту реч превео са *скакавици*, те каже да је Вук превео „ту речь 'акриди' сасвимъ противно нѣномъ црковномъ значеню”. Под овом речи, каже, Грчка црква подразумева „ваобште овршіе растѣнїя, као што е ластарь на лози”, те да је ту подржавао Лутера и Латинску цркву, и да се није обазирао „шта нѣгова восточна црква о томе држи!” Овде се мисли на учење о посту, тј. о св. Јовану Крститељу и његовом посту у пустињи. Аутор текста, истина, признаје да се у грчким и словенским речницима под *ἀκρίς* подразумева *скакавац*, али и „овршіе гранчица и ваобште биїля; и каже се изречно, да се св. Иоаннъ у пустыњи тимъ оврщима питао”. Тако стоји, каже аутор, у „црковномъ Словару 1818-те у С. Петербургу изданомъ” (ради се о речнику Петра Алексева: *Церковный словарь*. Издание четвертое. Санктпетер-

бург 1817–1819, прво изд. 1773 – прим. Н. Р.), у којем се објашњава како су скакавци, као и лептирови, падали на вршке биља и растиња, те су их зато Грци прозвали „акриди, сирџч вршцы, окраишцы”. У истом се речнику, каже аутор у Подунавци, наводи да је Исидор Пилусиот у својој 32 посланици књ. 1 за храну Јована Крститеља у пустињи сматрао „самыя в ерхушки дровъ”, а исто тако и Никифор Калист у својој Историји цркве, књ. 1, гл. 14. Вуков критичар наводи и Грчки речник Пападопула, у којем се наводи да грчко ἀκρίς, поред тога што означава *скакавац*, значи и овршије дрвећа, ластар на врховима растиња којима се хранио св. Јован Крститељ. Он се позива и на савремене грчке теологе и проповеднике и тумаче Јеванђеља који сматрају да ἀκρίς има више значења, али да Црква узима у овом случају да значи „врхове разны растѣнія”, те да се Вук није држао превода Грчке цркве.¹¹

У писму М. Обреновићу од 4. III 1848. године Вук пише о критици у „Подунавци” бр. 49 за 1847. годину и том приликом открива идентитет критичара са знаком ++ уместо потписа. То је био Аврам Петронијевић.¹² Петронијевићу је Вук одговорио чланком посебно штампаним у Бечу, који је прештампаван у „Подунавци” бр. 12 за 1848. годину. Вук је насловио свој одговор *Господину са два крста*, јер га је тако назвао према потпису његовом. Вуков одговор је у четири тачке, а питање које се тиче овога текста је под тачком 2. Као прво, Вук каже да се није повео у свом преводу ни за Лутером ни за Латинском црквом већ за руским преводом Јеванђеља штампаним у Петрограду 1820. године, а који је одобрио Свети Правитељствујући Сверуски Синод. У том се преводу, каже Вук, на оба места „акриди” из превода објашњава у напомени „Родъ саранчи”, и да се повео за руским данашњим богословима, а не за грчким који су „понајвише самоуци”. Вук даље објашњава да сви европски филолози, као нпр. Стефанус, Бретшнајдер, Папе и др., наводе „да ријеч *акрис* значи што друго до *скакавици* немају никаква другога спомена осим да је било људи који су без и кака узрока по својој вољи хтјели наметнути [јој] да значи и врхове од траве”. Вук каже даље да више верује Речнику Руске академије, који је штампан много касније, него Речнику Алексејева (ради се о речнику *Словарь церковно-славянскаго и русскаго языка*, составленный вторым отдѣлением Императорской академии наук, Санктпетербург 1847 – прим. Н. Р.), у коме се каже да „акрида”, односно грчки ἀκρίς значи исто што и словенски *прузи*, а руски *саранча* „а не быліе какое, какъ нѣкоторыя толкуютъ”. Вук замера Петронијевићу и да није добро

¹¹ *Сакупљени граматички и полемички списи Вука Ст. Караџића*, књ. III (државно издање), Београд, 1896, стр. 273–274.

¹² *Вукова преписка*, књ. III (државно издање), Београд, 1908, стр. 719.

цитирао Алексејева, па наводи све што стоји под речи *акриды*. Вук каже: „Дакле није сумње да је св. Јован у пустињи јео скакавце; а како је то могао чинити, није наше испитивати (него је наш посао казати што у Јеванђељу стоји да је јео)”. Даље каже да се за време поста једе рак, који је „сто пута поганији а и меснатији од скакаваца који се хране само травом и лишћем”, и у дане „кад се не једе ни риба ни зеитин”, те да није подржавао ни Лутера ни Латинску цркву.¹³

У истом броју „Подунавке” Петронијевић је написао одговор, насловивши га *Одговоръ „Господина са два крста”*, у којему је поновио своје ставове, проширивши их неким новим, али без озбиљнијих контрааргументата на Вуков став. Као главни аргумент му служи традиција која сеже још из времена св. Јована Златоуста „дио данас” у Грчкоисточној православној цркви о посту св. Јована Крститеља у пустињи, тј. да се хранио неким растињем а не скакавцима.¹⁴

Ове традиције се држао и Синодални превод, односно преводиоци Новог завјета, те су у првом издању у јеванђељском тексту грчку реч *ἀκρίς* оставили непреведену у адаптираном лику (*акриде*). Али, вероватно, схвативши да та адаптирана реч читаоцима остаје неразумљива, у другом, исправљеном издању, на оба места су је заменили речју *биље*: *храна му бијаше биље и дивљи мед* (Мт III.4), *јеђаше биље и дивљи мед* (Мк I.6), док у Јованом Откривењу су оставили *скакавци*, јер она то и значи, а и смисао говори да се ради о скакавцима. Да овај преводилачки проблем за Цркву није нов, показује и већ цитирано место из четворојеванђеља Хиландар 13, где је преводилац, преписивач или редактор написао *краѣѣ дрѣвесеѣѣ* уместо *проуѣн* или *проуѣты* или *акрѣдн*.

У старословенском преводу јеванђеља, па тако и у јеванђељима српске редакције, поред адаптиране грчке речи *акрѣндъ* или *акрѣнда* налазимо и превод *пѣжгъ*, односно *проуѣтъ*, *проуѣзн*, *проуѣжнѣ*. Стсл. *пѣжгъ*, сх. *пруг*, рус. *пруг* има свуда значење *скакавац*,¹⁵ тако да *прузи*, *пружије* не можемо сматрати да значи „младице, ластар или што слично”. Даничић у својим *Пословицама* наводи ова два примера: *Пруг излећ орла не може*, те *Ни к’о пчеле, ни к’о пружи*.¹⁶ Трагајући за значењем грчке речи *ἀκρίς*, ни у једном

¹³ *Сакупљени граматички и полемички списи III*, стр. 276–278.

¹⁴ *Исто*, стр. 281–282.

¹⁵ Нпр. у речницима *Slovník jazyka staroslovenského*, ČSAV, Praha 1958, к. *акрѣндъ*, 1977, с. *пѣжгъ*; Рјечник ЈАЗУ с. *пруг*, б.; М. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, Москва, 1987, с. *пруг*.

¹⁶ *Poslovice*, na svijet izdao Gj. Daničić, u Zagrebu 1871. фототипско издање МСЦ, Београд, 1996, стр. 79, 104.

познатом грчком речнику, какви су, нпр. Liddell-Scott-ов,¹⁷ Bailly-ев,¹⁸ Сенцов¹⁹, Дворецког²⁰, Вауер-ов²¹, па ни у Поповићевом,²² нисам нашао ниједно друго значење осим *скакавац*. Зато би и у Синодалном преводу било једино исправно у јеванђељском тексту да стоји *скакавце* уместо *акриде*, односно *биље*. Поред црквене традиције о посту могло је доћи до преношења значења са у ном. сг. сличне речи (акценат је другачији) ἄκρις, која означава уопште *врх*, па пренесено и на *врх дрвећа* и сл. Међутим, словенски адаптирани облик акрида се не може извести од ове друге формалне сличне речи, јер је основа другачија ἄκρις -ιδος према ἄκρις -ιος. Дакле, Вук је правилно поступио.

Да закључим. Као што је први превод јеванђеља на словенски језик у IX веку значио истодобно и почетак словенске писмености и књижевности, тако је и Вуков превод Новог завјета на народни језик на неки начин значио и почетак нове ере у српској писмености, књижевности и култури. На ова четири примера настојао сам да покажем да је Вук нашао погодна преводилачка решења, без обзира што није био теолошки образован. Зато мишљење Мушицког да „књ оном’ преводу, я мислим њ, да е нужданъ с-щенникъ, и кои оригиналь разуме, да изъ потока не црпи. Светыня се гнуша просты руку – то естъ – по мнѣнию наши Србала. Я нисамъ радъ вама преотети. Искрено говоримъ: правіо я или другій. – Морао бы быти с-щенникъ. Изъ многихъ причинъ”²³ није омело Вука да уради овај велики посао. А што се језика превода тиче Даничић је ово Вуково дело окарактерисао следећим речима: „Доиста, што се тиче језика, ово дјело Вуково не може бити да не припада међу најљепше пријеведе светога писма што их има”²⁴ И заиста, овим својим преводом Вук је успео да своју борбу за употребу народног језика као књижевног коначно и докаже. Као што знамо, у томе је и успео.

* Рад је претходно објављен у зборнику
Научни састанак слависта у Вукове дане, 26/1, 199–209.

¹⁷ Liddell-Scott, *Greek-english Lexicon*, Oxford, 1975, s. ἄκρις.

¹⁸ A. Bailly, *Dictionnaire Grec-français*, Paris, 1963, s. ἄκρις.

¹⁹ S. Senc, *Grčko-hrvatski rječnik*, pretisak, Zagreb, 1988, s. ἄκρις.

²⁰ И. Х. Дворецкий, *Древнегреческо-русский словарь* I–II, Москва, 1958, с. ἄκρις.

²¹ W. Bauer, *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments and der übrigen urchristlichen Literatur*, Walter de Gruyter. Berlin. New York, 1971, s. ἄκρις.

²² Р. Поповић, *Грчко-српски речник Новог завета*, изд. Братство св. Симеона Мироточивог, Врњачка Бања, 1994, с. ἄκρις.

²³ Вукова преписка II, стр. 109.

²⁴ *Ситнији списи Ђ. Даничића*, I, стр. 71.